

XVI. ASIR OSMANLI SAHASI ŞAİRLERİNDEN SUBHÎ'NİN (ö. 1548/49) ÇAĞATAYCA ŞİİRLERİ

Ghazals Written in Chaghatai Turkish of Subhî (D. 1548/49)
An Ottoman Poet of XV'th Century

Dr. Ersen ERSOY*

ÖZ

Bu yazıda, XVI. yüzyıl şairlerinden Hekimzade lakabıyla şöhret bulmuş olan Subhî'nin Çağatay Türkçesiyle kaleme aldığı şiirleri değerlendirilmiştir. İlk önce Doğu Türkçesi ile şiir yazdığı bilinen Osmanlı şairleri ele alınmıştır. Daha sonra biyografi kaynakları ışığında şairin hayatı incelenmiştir. Şairin biyografisinin ele alınmasını müteakip Zagreb Bilim ve Sanat Akademisi kütüphanesinde bulunan Divan'ı tanıtılmıştır. Subhî'nin şiirlerindeki Alî Şîr Nevâyî'nin etkisi tartışıldıktan sonra şairin Çağatay Türkçesi ile kaleme aldığı şiirlerin transkripsiyonlu metni sunulmuştur.

Anahtar sözcükler: Subhî, Nevâyî, Zagreb Bilim ve Sanat Akademisi, Gazel, Çağatayca, Osmanlı Sahasında Çağatayca, Hekimzade Subhî.

ABSTRACT

In this article we deal with Chaghataish poems written by Subhî -a poet of XVI'the century- known as Hekimzade. Firstly we introduce Ottoman poets who has poems written in Chaghatai dialect. Then under the light of biographical resources we investigate Subhî's biography. After that we talk about the biography of the poet we introduce manuscript of his diwan -collection of poems- found in the library of Zagreb Science and Art Academy. We underline the effect of Chaghatai poet Ali Şîr Nevâyî on Subhî's poetry. Finally we gave transcribed text of his Chaghataish poems.

Key words: Subhî, Nevâyî, Zagreb Science and Art Academy, Ghazal, Chaghatai Turkish, Hekimzade Subhî.

Giriş

XIV. Yüzyılda Şeyyad Hamza'dan başlayarak XIX. asrın ilk çeyreğinde vefat eden Pertev, İzzet Mehmed Bey ve Refî-i Âmidî'ye kadar Batı Türkçesi ile şiirler yazan kimi şairlerin Doğu Türkçesi ile yazılmış şiirlerine tesadüf edilir. Alî Şîr Nevâyî'nin (ö. 1501) Çağatayca şiir yazan Osmanlı şairlerinde çok büyük bir etkisinin olduğu inkar edilemez bir gerçektir. Ancak Nevâyî'den önce yaşamış olan Şeyyad Hamza ve Ahmed-i Dâî ile onunla aynı dönemde yaşamış olan Karamanlı

* Dumlupınar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. (ersenersoy@hotmail.com)

Nizâmî'nin de Doğu Türkçesi ile yazılmış şiirleri bulunmaktadır. Bu durum, Alî Şîr Nevâyî'den önce de Oğuz lehçesi ile şiir söyleyen şairlerin Doğu Türkçesi'ne ilgi duyduklarını gösterir. İletişim imkânlarının çok zor olduğu o dönemlerde bile bu iki lehçe arasındaki böyle bir alakanın varlığı edebi etkileşim açısından oldukça dikkat çekicidir.

Batı Türkçesi ile yazıp Çağatayca da şiirleri bulunan bazı şairlerin varlığı bilinmektedir. Bunlar: Şeyyâd Hamza (Mensuroğlu 1956: 126), Nedîm, Şeyh Gâlib (Sertkaya 1970: 133-137), Ahmed-i Dâî, Karamanlı Nizâmî, Refî-i Âmidî, Benlizâde İzzet Mehmed Bey, Vakanüvis Muvakkitzâde Pertev, Za'fî (Sertkaya 1971: 171-184), Bahtî (Sertkaya 1973: 157-165), Sâfi, I. Selim, Amrî, Dukâginzâde Ahmed, Fuzûlî, Kâtibî mahlaslı Seydî Alî Reis, Nedîm-i Kadîm (Sertkaya 1977: 169-189), Râhî (Büyükkakş 2009: 41-48) gibi şairlerdir. Bunların yanı sıra müellif hattı nüshanın fotokopisi elimizde bulunan ve şimdiye kadar her hangi bir değerlendirmeye tabi tutulmamış olan XVI. asır şairi Edirneli Sâdik'ın divanında da Çağatayca şiirler vardır (Edirneli Sâdik: 22a, 39a, 43b, 65b). Yukarıda ismi zikredilen şairlerin dışında Çağatayca yazan başka Osmanlı şairlerinin de olacağı ihtimali göz önünde bulundurulmalıdır.

Doğudaki şairler de batıdaki meslektaşlarına bigane kalmamışlar, onları takip etmişlerdir. Mesela Ahmedî'nin İskendernamesi'nin farklı lehçelerde yazılmış varyantlarının olması (Köprülü 2004: 364), Ahmed Paşa'nın şiirlerinin Molla Câmî'nin meclisinde okunduğunu ve bunu duyan Molla'nın sema etmeye başlamasını anlatan söylencelerin varlığı, Sâm Mirza Tezkiresinde, Sâdikî-i Kitâbdâr'ın *Mecma'ul-Havâs*'ında, Hâce Bahâeddin Hasan Nisârî-i Buhârî'nin *Müzekkir-i Ahbâb* adındaki tezkiresinde Osmanlı coğrafyasında yaşayan şairlerden bahsedilmesi gibi örnekler edebi bakımdan karşılıklı etkileşimi gösteren karinelere sahiptir.

Subhî'nin Yaşam Öyküsü ve Şairliği

Subhî, biyografi kaynaklarımızdan Sehî (Mehmed Şükrî 1325: 88), Latîfî (Canım 2000: 353), Kınalızade Hasan Çelebi (Kutluk 1989: 555), Âşık Çelebi (Owens 1971: 216a), Riyâzî (Riyâzî: 94b) tezkirelerinde tanıtılmıştır. Bu kaynaklar içerisinde Sehî Bey ve Âşık Çelebinin verdiği bilgiler bizzat şairle görüştüklerinden dolayı önemlidir. Kaynakların verdiği bilgileri hülâsa edecek olursak Subhî'nin adı Mustafa'dır. Babası Fatih Sultan Mehmet ve II. Bayezit dönemlerinin meşhur tabibi Hekim Sinan'dır. Zamanının ilimlerini tahsil ettikten sonra Müeyyedzâde'den mülazim olmuş, akabinde Filibe'ye müderris tayin edilmiştir. Daha sonra kadılık mesleğine geçerek Sofya, Gelibolu, Kütahya, Diyarbakır ve Galata kadılığı yapmıştır. Sonunda tekrar Sofya'ya kadı tayin edilmiştir. Hicretin dokuz yüz elli beşinci senesinde (1548/49) burada vefat etmiştir.

Subhî'nin sanatkârlığı hususunda Sehî, onun maânî, beyan ve bedî sanatlarında mahir ve her fenne kadir kimse olduğunu söyler. Şiirlerinin âşıkane ve dertmendane olduğunu belirtir. Latîfî, onun şiirlerinin müstesna hayallerle dolu olduğunu ifade ettikten sonra onları latîf olarak nitelendirir. Hasan Çelebi, Subhî'nin şiirlerinin yaygın ve beyitlerinin meşhur olduğunu anlatır. Âşık Çelebi'nin ifadelerine göre Subhî, şairler içerisinde Necâtî'yi beğenmekte ve Alî Şîr Nevâyî'ye nazire yazmakla iftihâr etmektedir. Buradan hareketle Türk edebiyatının iki büyük şairi Nevâyî ve Necâtî'nin Subhî'nin şiirini şekillendiren şairler olduğunu söyleyebiliriz. Bizim şahsi kanaatimiz, Subhî'nin hem teknik hem de ince hayaller bakımından kudretli bir şair olduğu yönündedir. Örneklerden de anlaşılacağı üzere gazellerinde âşıkane bir tarz ve rindane bir eda vardır. Dil bakımından döneminin özelliklerine uygun olarak sade, atasözleri ve deyimlere meyilli bir üslubu tercih etmiştir. Zengin bir şiir dünyası ve metaforlarla bezeli bir hayal dünyası vardır. Başarılı bir şair olmasına rağmen başkentten uzakta bulunması divanının çoğalıp yayılmasına mani olmuş olmalıdır. Şair, kendi şiirini bulunması zor bir mücevhere benzetip sevgilinin kulağına yaraşır olduğunu ifade etmiştir:

Ol şeh-i hūbān kulağına yaraşıkdur hemīn
Şubhî nazmum cevheri bir gevher-i nā-yābdur (Subhî: 13a)

Şair, bir beyitte Necâtî'nin şiirinin artık sona erdiğini, tâlî'nin kapandığını söyler. Kendi gazellerinin ise taze gül gibi açıldığını ifade eder. Necâtî'nin tâlî'nin açılmadığını söylerken hem kelimenin talih anlamını hem de o dönem şairlerinden biri olan Tâlî'yi kastederek tevriye yapar:

Bitdi Necâtî şî'ri açılmadı t̄âlî'î
Açıldı t̄āze gül gibi Şubhî ḡazelleri (Subhî: 41a)

Subhî, şiirlerinde Nizâmî'yi de zikreder. Kendi şiirinin delinmemiş bir inci olduğunu, Nizâmî'nin ruhunun Subhî'nin şiirlerini işitip beğendiğini belirtir. Buradan hareketle onun Nizâmî'yi şiirde bir otorite olarak kabul ettiğini ifade edebiliriz:

Nazm-ı Şubhî gūş-ı cānda bir dūr-i nā-sūftedūr
İşidüp rūh-ı Nizāmī āna taḥsīn eylemiş (Subhî: 19a)

Subhî'nin Dîvânı ve Ondaki Nevâyî Etkisi

Subhî'nin gazellerinden müteşekkil divanı Hırvatistan'ın başkenti Zagreb'de bulunan İlim ve Sanat Akademisi kütüphanesi OZJA 1577 numarada bulunmaktadır (İsen 1984: 135). Elimizde sadece metin kısmının dijital kopyası bulunduğundan cilt ve kuyudât ile ilgili herhangi bir şey söyleyemeyeceğiz. Divan, güzel bir şikeste talik hatla kaleme alınmış olup harekesiz bir metindir. Mihrabiye, cetveller ve serlevha müzehhebdir. Her satırda ortalama on dört beyit mevcuttur. Subhî'nin *Divan'ı* yazmanın birinci ve kırk sekizinci varakları arasındadır. Divanda elif harfinden yirmi, bâdan iki, râdan harfinden elli iki, zâdan sekiz, sinden bir, şından dört, dâddan bir, tıdan bir, keften yirmi bir, lâmdan dört, mîmden yirmi iki, nûndan yirmi üç, vâvdan beş, güzel hâ harfinden yirmi yedi, yâdan otuz yedi olmak üzere toplam iki yüz yirmi sekiz gazel vardır.

Subhî'nin Çağatay Türkçesi ile şiir yazmasının en mühim sebebi onun Nevâyî'ye duyduğu hayranlıktır. Kendisi Âşık Çelebi'ye Nevâyî'nin şiirlerine nazire yazmakla iftihar ettiğini ifade etmiştir. Şair, Nevâyî tarzı şiirler yazmakla onun ruhunun şad olacağı düşüncesindedir. Şu beytinde bu durumu dile getirir:

Şâd iderdi ravzada Şubhî Nevâyî rûhını
Varsa ger bu şi'r-i pür-süzüm Hıorasândın yanğa (Subhî: 3b)

Bir başka beytinde şair, şiirlerinin nazik hayallerle dolu olduğunu, ateşli ve renkli bir edaya sahip olduğunu, bu özellikleriyle nazımının Nevâyî'ninkilere benzeyip benzemediğini sorar:

Şubhî Nevâyî şi'rine beñzer mi şi'rimüz
Nâzük hayâl ü süz ile rengîn edâyı gör (Subhî: 13b)

Şair, şu maktada da gazellerinin Nevâyî'ye benzediğini ifade eder:

Şubhî Nevâyî şi'ri şanurlar ğazellerüm
Beñzer miyem Nevâyîye ben bî-nevâyı gör (Subhî: 14a)

Malum olduğu üzere, Alî Şîr Nevâyî'nin *Garâibu's-Sığâr*, *Nevâdiru's-Şebâb*, *Bedâiyu'l-Vasat* ve *Fevâidü'l-Kiber* adlarını taşıyan dört tane Türkçe Divanı var-

dır. Subhî'nin Nevâyî'ye benzemeye çalıştığını, onun şiirlerine öykündüğünü ve onu bir üstat kabul ettiğini belirtmiştik. Subhî'nin Çağatayca yazdığı şiirlerden bazılarının Nevâyî'ye nazire olduğunu tespit ettik. Subhî'nin nazire gazellerinin ve Nevâyî'nin tanzir edilen gazellerinin matlalarını şu şekilde gösterebiliriz:

Nevâyî:

Kilk êrür cismim ki tël bolmış demekdên lâl anğa
İçde pîç ü tâblıg nâlemni anğla nâl anğa (Türkay 2002: 9)

Subhî:

Kâkülünğ řāvüsdur müşgîn girihler hâl anğa
Halka halka ca'd-ı zülf-i 'anberîn halhâl anğa

Nevâyî:

Cevr ü zulumünğ gerçi ölmeklik nişânıdur mañga
Çünkü sêndêndür hayât-ı câvdânîdür mañga (Türkay 2002: 13)

Subhî:

Dâğ-ı hecrünğ cânda ölmeklik nişânıdur mañga
Bend-i zülfünğ dilde 'ömr-i câvdânîdür mañga

Nevâyî:

Ëy felek hicrân gamıdın hâtırım nâ-şâd êrür
Ğayr-ı vaşl er salţanat bêrsenğ mañga bî-dâd êrür (Türkay 2002:

128)

Subhî:

Nâlišimğa her ne dem kühsârdın feryâd êrür
Güşuma şît u şadâ-yı na'ra-i Ferhâd êrür

Nevâyî:

Bardı ol kim sêndên ayrılğay köngül tâ cânı bar
Cevrünge koydum köngül kıl ança kim imkânı bar (Türkay 2002:

147)

Subhî:

Āftâbınğ gerçi zerrîn çüpdın çevgânı bar
Meh-liķâlarınınğ ham-ı gîsü-yı müşk-efşânı bar

Nevâî:

Ayrı1 eý za‘f imdi mâh-ı nâ-tüvânımdın mêninġ
Kim 1ıl endüh otını âzürde cânımdın mêninġ (Türkay 2002: 268)

Subhî:

[Âh êder] kühsârlar âh u fiġânımdın mêninġ
1an olur şahrâ yüzi eşk-i revânımdın mêninġ

Nevâî:

Tuşte yêtken dëk turur mën serv-i ħürî-zâdıma
Kör yaman 1âli‘ ki ol hem yahş1 këlmes yâdıma (Türkay 2002:

391)

Subhî:

Têbelikdin dâd u feryâd ol şeh-i bî-dâdıma
Kimgе feryâd êtke mën tâ mën kêtürmes yâdıma

Nevâî:

Gerçi hecrinġden êrür yüz ġam u âzâr maġga
ġam êmes vaşlıġga ümmîd eger bar maġga (Kut 2003: 36)

Subhî:

Nâlişüm ebr eşitip girye bile zâr maġga
1âk-i köksümni körüp küġ dil-efġâr maġga

Nevâî:

1ahrınġ olsa barça işimdën melâletdur saġga
Luţfunġ olsa yüz mêninġ dëkdën ferâġatdur saġga (Kut 2003: 40)

Subhî:

Dilde nâlişler ki derdümdën şikâyetdür saġga
Ĥâlümi miġnet zebânıdın ġikâyetdür saġga

Nevâî:

Minġ zahm urdı ġaçer-i ‘ışkıġ bu ten ara
Bu teni hecr 1aşladı yüz minġ tiken ara (Kut 2003: 43)

Subhî:

ġül-ġün yaşım ki bardı müjemdin çemen ara
Her 1açre eşk ġül ġül aşıldı tiken ara

Nevâî:

Ëy şabâ şerġ eyle evvel dil-sitânımdın ġabar

Şongra dëgil kõngül atlıg nā-tüvānımdın h̄abar (Kut 2003: 157)

Subhî:

Gel ki feryādım bërür bülbül fiğānındın h̄abar

Neyğa dāğım yandırur miḥnet zebānındın h̄abar

Nevâî:

Dostlar bir çāre men dīvāne-i şeydā için

Kim öler men ol perī-peyker melek-sīmā için (Kut 2003: 369)

Subhî:

Şem'-veş dīvāne boldum başda bir sevdā için

Ëylenğiz bir çāre mēn dīvāne-i şeydā için

Sonuç

Subhî'nin metinlerini sunduğumuz gazellerinin tamamen Çağatayca özellikleri gösterdiğini söylemek mümkün değildir. Bunları Çağatayca unsurları ağır basan şiirler olarak değerlendirmek gerekir. Şair, Osmanlı Türkçesi ile yazdığı şiirlerinde de vezin icabı, ya da şiire bir çeşni katmak amacıyla Çağatayca unsurlara yer verir.

Sonuç olarak Subhî, XVI. yüzyılın ilk yarısında yaşamış, muhtelif bölgelerde kadılık yapmış bir Osmanlı şairidir. Osmanlı sahası klasik edebiyatının başka şairlerinde olduğu gibi o da Alî Şîr Nevâî'den etkilenmiş ve onun dilinde gazeller yazmıştır. Onun bir başka özelliği de Çağatay Türkçesi ile en çok şiir yazan şairlerden biri olmasıdır. Divanının tespit edebildiğimiz tek nüshası Zagreb Bilim ve Sanat Akademisi kütüphanesindedir. Eserle ilgili yaptığımız inceleme neticesinde tespit ettiğimiz on sekiz Çağatayca gazelin metnini sunuyoruz. Divanın tamamı üzerinde yapılacak bir çalışmayla Subhî'nin divanının hem metni okuyucuların ve araştırmacıların istifadesine sunulmuş, hem de şairin edebiyatımızdaki yeri ortaya konmuş olacaktır.

METİN

1

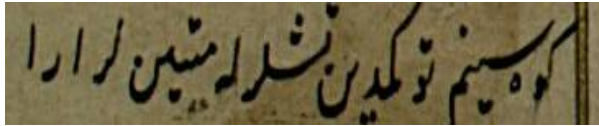
fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilün

- 1 Şöhre-i aşüb-ı devrân ol kıyâmetdür mañga
Bir belâlıg cevri ü nâznı çok bir âfetdür mañga
- 2 Haşr olup mên nâ-tüvân yerden başum kalduramam
Tîg-i haşret yarası mundağ cerâhatdur mañga
- 3 Hâller aşüb közler fitne müjgânlar belâ
Ğamzesi her bir belâlıgıñ bir âfetdür mañga
- 4 Kóz yaşum Ceyhün etip küyüñdün ırmağ eylegen
Bir semen-ten gül-beden bir serv-ķâmetdür mañga
- 5 Barça bâgıñ serv-i ra'nâlarını kördüm Şubhiyâ
Cümledin ol ķâmet-i mevzün kıyâmetdür mañga (2a)

2

fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün

- 1 Kêlse küyüñg bülbüli feryâda gülşenler ara
Mên töger mên taş bile köksümni şivenler ara
- 2 Eylemes mên ol kıyaş hicrânıda gül-geşt-i bâğ
Yêg kélür ölmek mañga 'uryânla külhanlar ara
- 3 Kıra kıra dâğlar bolmış durur dâğ üstine
Küh-ı sînem tögmedên taşlarla ...ler ara?

- 4 Dil-rübâlar könğli içre nâ-tüvân könğlüm meninğ
Şişe-dék şınmış durur yüz katla âhenler ara
- 5 Rind-isenğ Şubhî bar ét kûy-ı harâbât ihtiyâr
Mey-kede künci gibi bolmaya meskenler ara (2a)

3

fe 'ilâtün/fe 'ilâtün/fe 'ilâtün/fe 'ilün

- 1 Nâlişüm ebr eşitip girye bile zâr maŋga
Çāk-i köksümni körüp kûh dil-efgâr maŋga
- 2 Tökdi köz yaşlarını mâtemimi tutdı seĥâb
Çözdi sünbüllerini ağladı kuhsâr maŋga
- 3 Dil-i şürîdeme baĥr oldı kulağdın 'âşık
Acıdı ağladı ol 'âşık-ı dîdâr maŋga
- 4 Ol kuyaş kûyıda şol resme za'îf boldum kim
Zerre-dék ĥâyil olur sâye-i dîvâr maŋga
- 5 Körse mecnûn dēye bu Kaysı beyâbân eridür
Dil bir âvâre degül 'aqlım ise yâr maŋga
- 6 Pür-şerâr oldı dem-i sūz-ı dilimdın kuhsâr
Yörüdi ejder-i âh açdı ağız gâr maŋga
- 7 Dîde gül köz yaşı mül Şubhî-i şeydâ bülbül

Cism pür-dāğ yèter kûşe-i gülzâr manğa (2b)

4

fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün

- 1 Kākülünğ ÷āvüsdur müşgîn girihler hâl anğa
Halka halka ca’d-ı zülf-i ‘anberîn halhâl anğa
- 2 Çāk çāk olmuş körüp bağrım dil-efgâr oldı küh
Sīneminğ dāğın körüp reşk êtdi her abdāl anğa
- 3 Läleler şanmanğ ki dāğ-ı sīne-i şahrâdur ol
Bağrımınğ kanındın êrmişdür bu reng ü âl anğa
- 4 Eyledi kuhsâr her vâdīde na‘ramdın huruş
Êtdi çün râz-ı deründın nâle keşf-i hâl anğa
- 5 Sīnede yüz minğ elif cânında yüz minğ dāğ bar
Şubhîyâ ÷âkat getürmes degme bir abdāl anğa (3a)

5

fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün

- 1 Dāğ-ı hecrünğ cānda ölmeklik nişânıdur manğa
Bend-i zülfünğ dilde ‘ömr-i cāvđânīdür manğa
- 2 Kaşlarınğ kavs-i kazâ tır-i kader nāveklerinğ
Sürmelü müjgân belâ-yı āsmānīdür manğa

- 3 Bend ü zencîr eyleyüp köklerge çekmişdür sehâb
Dūd-ı āhum k'ejder-i āteş-feşānîdur maŋga
- 4 Eşk-i gül-gūnum ḥabar vērmez derūnum çākidin
Yarım aǵzıdın degen miḥnet zebānıdur maŋga
- 5 Ḥasta mēn ērmes kücüm cānāŋga cān teslīm edem
Veh ki küç körgeŋ ü cism-i nā-tüvānîdur maŋga
- 6 Zāhidā maḥbūb u meydin ḳoy mēni men' étme kim
Bī-nevālık devri şeydālık zamānıdur maŋga
- 7 Şubḥî mēn mecnūna bergeŋ büy-ı Leylîdin ḥabar
Deşt-i ḥasretde ki yüz miŋ za'ferānıdur maŋga (3a)

6

fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilün

- 1 Dilde nālişler ki derdümdin şikāyetdür saŋga
Ḥālūmi miḥnet zebānıdın ḥikāyetdür saŋga
- 2 Eylemişdür yüz miŋ dek 'āşıkıŋ bahtın siyāh
Ḥālet-i ḥāl-i siyāh āyā nē ḥāletdür saŋga
- 3 Tābiş-i meydin emes la'lünġga āteş-tāblıġ
Ot mēniŋ cānımdın erkendin ḥarāretdür saŋga

- 4 Key yaraşmış addünge ey şaĥsâr-ı serv-i nâz
Kökdin ênmişdür abâ-yı nâz ĥil'atdür saĥga
- 5 Şubĥîni 'ayb êtme câm-ı 'aşk ile rüsvâ körüp
Êlge bed-nâm eyleme anı melâmetdür saĥga (3b)

7

mef'ülü/fâ'ilâtü/mefâ'ilü/fâ'ilün

- 1 Gül-gün yaşıım ki bardı müjemdin çemen ara
Her atre eşk gül gül aşıldı tiken ara
- 2 Müşkîn-gazâledür saçınĥ âhû-yı Çîn-naş
Gül çolĥanup semen tüşenür nesteren ara
- 3 Gül kendüdin kêtüp ala ĥayretde serv-i bâĥ
Nâz ile bir kadem şalınursaĥg semen ara
- 4 Mên ĥastanınĥ ĥayâtın enînimle belki siz
Ža'f ile kim bilürsüz ölem pîreĥen ara
- 5 Zülfünĥle baş oşup dil-i mecnûnı Subĥîninĥ
Ser-geşte boldı Çîn ü Ĥıĥâ vü Ĥuten ara (4a)

8

mef'ülü/fâ'ilâtü/mefâ'ilü/fâ'ilün

- 1 Mecnûn kim êrdi 'âşık-ı dîvâne bolmasa

- Deşt-i belāda cān bērip efsāne bolmasa
- 2 Oyğanmas-[ı]dı ehl-i ḥarābāt ḥābdın
Gülbang-ı āh u na'ra-i mestāne bolmasa
- 3 Mīng il çekerse zāhid-i şad-sāle erba'ın
Ermez sülūke sākin-i meyḥāne bolmasa
- 4 Dīvāne könġlümi gül ü serv eglemez mēniġ
Gül çāġı elde bāde vü peymāne bolmasa
- 5 Şubḥī serā-yı sīneme şıġmazdı genc-i 'aşķ
Könġlüm yıķılmasa dil-i vīrāne bolmasa (4b)

9

mefā'ilün/fe'ilātün/mefā'ilün/fe'ilün

- 1 Kıya kıya baķıcı şīr-i cān şikārim bar
Perī baķışlu bir āhū-yı 'işve-kārim bar
- 2 Tōġan burunlu kıra gözlü altun üsküflü
Şahin baķışlu şikārim alur nigārim bar
- 3 Yolında ölmeli bir sīm-ten gözel maḥbūb
Yalancı dünyede şoblaķ boyunlu yārim bar
- 4 Cemāli 'aķside gülgün bolur eşķ nè tañ
Yaşumnu kıana boyar serv-i gül-'izārim bar

- 5 Yürekde derdümi söyler sanğa o nâlişler
Ki her inğildüde bir güne āh u zārım bar
- 6 Riyāz-ı gülşen-i cennet gibi hazān bolmas
Cemāl-i çehre-i hūbān gibi bahārım bar
- 7 Dedi ço nâlişi Şubhī igende germ olma
Ki gülşenümde sēnünġ gibi şad hezārım bar (8a)

10

fā' ilātün/fā' ilātün/fā' ilātün/fā' ilün

- 1 Nâlişimğa her ne dem kühsārdın feryād érür
Güşuma şīt u şadā-yı na'ra-i Ferhād érür
- 2 Dem-be-dem çağlar yaşım gāhī közümdin kan kélür
Bāğa k'ol gül-gün kabā ol kāmēt-i şimşād érür
- 3 Hāyret alur aqlumı taşvīr-i naqş-ı yārda
Āferīn ol deyre kim adına hūsn-ābād érür
- 4 Ğuşşa vü endūh u ġam yētdükçe dil şādān olur
N'eylesün ġurbetde ġam-gīn könġlüme mu'tād érür
- 5 Şubhīye nāşih harābāt ehli dēp ta'n eyleme
Bir kadeh meydin k'aña hem keşf hem irşād érür (9b)

11

mefā'ilün/fe'ilātün/mefā'ilün/fe'ilün

- 1 Nazargā kūyı ʔarafdın ki bir ğubār kélür
Közümge müjde bérür şanuram ki yār kélür
- 2 Têngiz ʔulağı mıdur köz köngül ki ol sūdın
Dizin dizin çekilüp dürr-i şāhvār kélür
- 3 Cemālı berg-i hazān dek şarardı 'āşıkınıĝ
Şol intizār-ıla k'ol yüzi nev-bahār kélür
- 4 Miĝ oĝda birni ʔaṭā étmez atsa kirpük oĝın
Şikāra k'ol ʔaşı yā Türk-i ğamze-dār kélür
- 5 Pür eyle dīde ʔabāĝın ki Şubhī çeşm-i nigār
Gehī ʔarāb u gehī mest ü geh ğumār kélür (10a)

12

fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilün

- 1 Gel ki feryādım bérür bülbül fiĝānındın ʔabar
Neyĝa dāĝım yandırur miĝnet zebānındın ʔabar
- 2 Nālişimdür baĝrımı ney-veş yaĝup pür-dāĝ eden
Dūd-ı dildür bergeñ ol otuĝ duĝānındın ʔabar

- 3 Cām-ı la'lünġ kösterür rüh-ı Mesihādın nişān
Söylesenġ nuṭkunġ bërür 'İsī revānındın ḥabar
- 4 Kānlu baġrım başların dāġ-ı dilümdür şerḥ iden
Ġoncanunġ güldür vèren baġrıda ḥanındın ḥabar
- 5 Gül yüzünġ çün çağlayan kūyunġda yaşı Şubḥīninġ
Bāġ-ı Firdevsinġ bërür āb-ı revānındın ḥabar (11b)

13

fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilün

- 1 Āftābınġ gerçi zerrīn çüpdın çevġanı bar
Meh-liḳālarınġ ḥam-ı ġīsū-yı müşk-efşānı bar
- 2 Āftāb-ı ḥüsnününġ seyyāreler ser-geştesi
Bir gözeller şāhı bir meh-pāreler sultānı bar
- 3 Ol ḳamer devrinde kūn ḥüsnile lāf urmaḳ nèden
Ol meh-i devrāna dènġ sürsün bugün devrānı bar
- 4 Zülfününġ çevġanına başını ṭop ètmek nèden
'Āşıḳunġ meydān-ı ḥüsnünġde ser-i ġalṭānı bar
- 5 Bī-ser ü sāmān mèninġ dèk şanma zülfünġdür hemīn
Ḥüsnününġ her kūşede minġ bī-ser ü sāmānı bar
- 6 Başına devlet kūni ṭoġmışdı kördüm Şubḥīninġ
Kūn kibi ḳoynında 'uryān bir meh-i tābānı bar (16a)

14

mefā'īlün/mefā'īlün/mefā'īlün/mefā'īlün

- 1 Düşeldèn 'aşkuŋga mihrünŋle bilmen nè zevālim bar
Nè cānımdın ramağ nè tende kuvvet nè mecālim bar
- 2 Cihānda anğa şādānam ki bir şey'inŋ şebātı yoğ
Yağın ol bī-vefā hicrānıdın bildüm vişālim bar
- 3 Köŋül atlığ mēniŋ āvāremi şor ey şabā luğf et
Benim bir nā-tüvān yollarda qalmış hasta-ğālim bar
- 4 Niğīn-i la'lünŋ üzre ħātem-i yāğūta derc olmış
Ğubārī ħağğ-ı Yāğūt ile yazılmış mişālim bar
- 5 Köŋül bir tēlbe mēn şeydā dīvāne mēniŋ Şubhī
Vişāl özler mēn uş bu nev'a bir fikr-i muğālim bar (16a)

15

fā'īlātün/fā'īlātün/fā'īlātün/fā'īlün

- 1 Kühsārlar āh u fiğānımdın mēniŋ
Ğan olur şahrā yüzi eşk-i revānımdın mēniŋ¹

¹ Noktalarla gösterdiğimiz yer yazmada boş bırakılmış.

- 2 Lälelerdür penbe-i pür-ḥün dāğ-ı dil èmes
 Ƙanlu başlar kim çıkar dāğ-ı nihānımdın mēniḡ
- 3 Ƙabrüm üzre eşk ü āhımdın tōkülgen berg-i gül
 Reşhalardur èkki çeşm-i ḥün-feşānımdın mēniḡ
- 4 Èy şabā āvāre bolmış könglümünḡ ḥāli nēdür
 Bir ḥabar bē şol ġarīb-i nā-tüvānımdın mēniḡ
- 5 Meşhedimdin baş kötürgen otġa köymiş läle tēk
 Dāğ-ı baġrımdın nişāndur rengi Ƙanımdın mēniḡ
- 6 Ğam beyābānında feryādım körüp Mecnūn-mişāl
 Ƙuşlar üşkey başıma Şubḥī fiġānımdın mēniḡ (20a)

16

fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün

- 1 Sünbülünḡdin dil perīşān mēn perīşān bolmasam
 Nē Ƙarardım ƘorƘaram şonḡdın peşimān bolmasam
- 2 Çāk Ƙılġay mēn yaƘam şeydā köngül tapmas Ƙarār
 İztirābımdın mēn-i dīvāne ‘uryān bolmasam
- 3 Zār ol èy bülbül yōri kūyıda miḡ nālişler èt
 Ol gül oyġanmas mēn ol gülşende nālān bolmasam

- 4 Eşk-i çeşmimdin biraz teskîn tapar könğül oti
Kül bolurdım otıdın ger dīde-giryān bolmasam
- 5 Şubhīyā kand-i lebi vaşfıda hayrānuz bu kün
Böyle çok şīrīn ü ter bolmasdı hayrān bolmasam (28b)

17

fā'īlātün/fā'īlātün/fā'īlātün/fā'īlün

- 1 Şem'-veş dīvāne boldum başda bir sevdā için
Eyleñgiz bir çāre mēn dīvāne-i şeydā için
- 2 La'l-i nābīñg şevkına āteşga tüşdüm lāle-vār
Otğa yandım bir kadeh cām-ı mey-i şahbā için
- 3 Yandırırdum kökleri āh-ı sehergāhımla mēn
Munca 'ālem otlara yansun mı bir şeydā için
- 4 Bildiler Hızrunğ hayātıdur lebünğ 'ayne'l-yaķīn
Mēn Mesīhādur dērem ol la'l-i rūh-efzā için
- 5 Öldürürsenğ kan tüşer öldürmesenğ bolmas revā
Munca rüsvālık nēdin èllerge mēn rüsvā için
- 6 Şubhīyi şīrīn lebünğ evşāfıdur güyā kılan
Güyiyā tūṭī tekellüm eylegey helvā için (33a)

18

fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün

- 1 Têlbelikdin dād u feryād ol şeh-i bî-dādıma
Kimge feryād êtke mên tâ mên kêtürmes yādıma
- 2 Vaḫşetimdın vaḫş u ṭayr boldı gürîzân kühdın
Cuğd kêlmey ḫavf êtip künc-i ḫarâb-âbâdıma
- 3 Êy şabâ cân bêrdüğün mên ḫasta-ḫâlünğ müjde bër
Şâdlıg bolsun dè ugrarsaņg dil-i nâ-şâdıma
- 4 ‘Aşğ ara şol resme rüsvâ mên ki kûy u kûçede
Körse pîr-i ḫânḫâh ḫoymas könğül irşâdıma
- 5 Tîşe-i âh ile Şubḫî bî-sütün bağrın dëlîp
Sikkeyi mermerde ḫazdım âferîn üstâdıma (36a)

KAYNAKÇA

- BÜYÜKAKKAŞ, Ahmet. "XVI. Yüzyıl Şairi Râhî'nin Çağatayca Şiirleri". TÜBAR, XXV, (Bahar/2009): 41-49.
- CANIM, Rıdvan (Haz.). Hatibzâde Abdüllatif Latîfî Tezkiretü'ş-Şuarâ ve Tansıratu'n-Nuzamâ. Ankara: AKM Yayınları, 2000.
- Edirneli Sâdık, Dîvân, Şeyhü'l-İslâm Ârif Hikmet Efendi Kütüphanesi 155/811.
- Hekimzâde Subḫî. Dîvân. Zagreb Bilim ve Sanat Akademisi Kütüphanesi OZJA 1577.
- İSEN, Mustafa. "Zagreb Bilimler Akademisindeki El Yazmaları". Türk Dünyası Araştırmaları, XXIX, (1984): 128-136.
- KÖPRÜLÜ, Mehmet Fuat. Türk Edebiyatı Tarihi. Ankara: Akçağ Yayınları, 2004.
- KUT, Günay (Haz.). Alî Şîr Nevâyî Garâibu's-Sğâr. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2003.
- KUTLUK, İbrahim (Haz.). Kınalızade Hasan Çelebi Tezkiretü'ş-Şuarâ I. Ankara: TTK Yayınları, 1989.
- MENSUROĞLU, Mecdut. "Şeyyad Hamzanın Doğu Türkçesine Yaklaşan Manzumesi". TDAY-Belleten, (1956): 125-144.
- Mehmed Şükrî (Haz.). Sehî Bey Tezkire-i Sehî. İstanbul: Matbaa-i Âmid, h. 1325.
- OWENS, G. M. Meredith (Haz.). Âşık Çelebi Meşâiru'ş-Şuarâ. Londra: Stephen Austin and Sons, 1971.

Riyâzî Mehmed Çelebi. Riyâzu'ş-Şuarâ, Nuruosmaniye Kütüphanesi 3724.

SERTKAYA, Osman Fikri. "Osmanlı Şairlerinin Çağatayca Şiirleri I". Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, XVIII, (1970): 133-138.

_____, "Osmanlı Şairlerinin Çağatayca Şiirleri II". Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, XIX, (1971): 171-184.

_____, "Osmanlı Şairlerinin Çağatayca Şiirleri III Uygur Harfleriyle Yazılmış Bazı Manzum Parçalar I". Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, XX, (1973): 133-138.

_____, "Osmanlı Şairlerinin Çağatayca Şiirleri IV". Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, XXII, (1977): 169-189.

TÜRKAY, Kaya (Haz.). Ali Şîr Nevâyî Bedâiyü'l-Vasat. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2002.